

PALVELUKSESTA VAPAUTTAMINEN

Vapautettujen määrä on noussut viime vuosina voimakkaasti: noin neljäsosa asevelvollisista miehistä ei enää suorita mitään palvelusta. Vapautusten määrän lisääntyminen kertoo myös siitä, että nykyinenkin asevelvollisuusjärjestelmä tuottaa paljon enemmän sotilaita kuin mikään realistisen sotilaallisen uhkakuvan kannalta olisi perusteltua - tai armeijalla on haluja tai mahdollisuuksia kouluttaa.

Asevelvollinen voidaan vapauttaa palveluksesta terveydellisistä syistä johtuvan palveluskelpoisuuden puutteen tai kaksoiskansalaisuuden perusteella. Vapautuksen myöntämisestä päättää kutsunnoissa kutsuntalautakunta ja niiden jälkeen armeijan kirjoissa olevien kohdalla armeijan aluetoimistot, sivariin hakeneiden kohdalla taas siviilipalveluskeskus. Vapautuksen myöntämisen kriteerit ovat lähtökohtaisesti samat sekä armeijassa että siviilipalveluksessa.

Terveydellisin perustein vapautus voidaan myöntää joko kokonaan rauhan ajaksi tai määräaikaaisesti korkeintaan kolmeksi vuodeksi, minkä jälkeen palveluskelpoisuus tarkastetaan uudestaan. Useimmat ensimmäisellä kerralla määräaikaisen vapautuksen saaneet vapautetaan myöhemmin kokonaan. Nykyisten lakien mukaan armeija myöntää vapautuksen vain rauhan ajaksi eikä myös sodan aikana automaattisesti voimassa olevia vapautuksia enää tunneta. Sen sijaan siviilipalvelukseen hakeneet ja siitä vapautetut eivät lakien mukaan ole velvollisia palvelemaan armeijassa missään tilanteissa.

Vapautus voidaan myöntää kutsunnoissa tai koska vain kutsuntojen jälkeen. Käytännössä yksinkertaisin tapa saada vapautus on hankkia ”siviililääkäriiltä” (joko terveyskeskuksesta tai yksityiseltä) vapautusta puoltava lausunto ja toimittaa se kutsunnoissa kutsuntalautakunnalle, sen jälkeen armeijan

aluetoimistolle ja sivariin hakeneiden kohdalla Lapinjärven siviilipalveluskeskukseen. Lopullisen päätöksen vapauttamisesta tekee aluetoimisto tai sivarikeskus.

Vapauttamista puoltavan lausunnon tulee perustua johonkin vapautusperusteeksi määriteltyyn lääketieteelliseen diagnoosiin. Erilaisia diagnooseja on tuhansia. Jos vapautusta haluavalla ei ole mitään fyysiseen terveyteen liittyviä vapautusperusteeksi kelpaavia ongelmia, kyseeseen voi tulla vapautuksen hankkiminen psyykkisin perustein. Yleisiä psyykkisiä vapautusperusteita ovat erilaiset masennus-, ahdistus- ja sopeutumishäiriöt. Tarkempaa tietoa vapautuksen hankkimisesta saat tarvitessasi Aseistakieltäytyjäliitosta.

Lainmukainen lähtökohta on, ettei vapautuksen myöntäminen saa vaikuttaa myöhempään elämään mitenkään. Vapauttaminen perustuu vapautetun terveydentilaan, ja yhdenvertaisuuslain perusteella eri asemaan asettaminen työelämässä esim. terveydentilan perusteella tarkoittaa kiellettyä syrjintää. Ihmisten terveydentilaa koskevat tiedot ovat myös lähtökohtaisesti salaisia, joten myöskään tietoa palveluksesta vapauttamisesta ei saa luovuttaa eteenpäin ilman asianomaisen lupaa - ei siis myöskään esim. työnantajalle. Lain yksityisyyden suojasta työelämässä perusteella työnantajalla ei ole edes oikeutta tiedustella, onko työntekijä tai -hakija vapautettu asevelvollisuudesta.

Terveydentilan lisäksi vapautuksen voi saada myös kaksoiskansalaisuuden perusteella, mikäli asuu pysyvästi ulkomailla. Lain mukaan yli seitsemän vuotta ulkomailla asuneet kaksoiskansalaiset vapautetaan automaattisesti, sitä vähemmän asuneet voidaan vapauttaa hakemuksesta.

LLEPO!

AJATTELE ENNEN KUIN OTAT ASENNON

Armeijapalveluksessa on kysymys viime kädessä toisten ihmisten tappamisen harjoittelemisesta. Sille on kuitenkin Suomessakin vaihtoehtoja. Tämä esite kertoo niistä.

Monet aseistakieltäytyjät näkevät aseisiin perustuvan turvallisuuden vääräksi ja liian kapeaksi lähtökohdaksi. Sotimisen opettelu ei luo suojaa todellisia uhkia vastaan, jotka ovat nykyisin muita kuin sotilaallisia. Niitä ovat esim. ilmastonmuutos ja muut ympäristöongelmat sekä eriarvoisuus ja muut taloudelliset ja sosiaaliset ongelmat. Niiden ratkaiseminen vaatii ihmisten yhteistoimintaa. Asevarustelu haaskaa todellisten uhkien torjunnan tarvittavia voimavaroja ja luo vastakkainasettelua yhteistyön sijaan. Asevarusteluun käytettiin vuonna 2018 maailmassa 1 822 000 000 000 USA:n dollaria.

Lähes kaikissa muissa Euroopan maissa asevelvollisuudesta on luovuttu tai se on muutettu niin, että se kohtelee sekä miehiä että naisia samalla tavalla ja palvelukseen määrätään vain pieni vähemmistö asevelvollisuusikäisistä. Tämä muutos näkyy myös Suomessa. Tällä hetkellä jo noin kolmasosa asevelvollisuusikäisistä miehistä - tai noin 65% kaikista asevelvollisuusikäisistä - ei käy armeijaa. Silti armeijan käyntiläisistä näkökulmasta yhä aivan liian moni: tällä hetkellä armeijan käyneitä reserviläisikäisiä on yli kolme kertaa enemmän kuin armeijaan on sodan aikana tarkoitus kutsua.

SIVIILIPALVELUS

Siviilipalvelus tarkoittaa asevelvollisuuspalveluksen suorittamista armeijalaitoksen ulkopuolella. Suomessa se on ollut lain mahdollistama tapa suorittaa palvelus vuodesta 1931. Viime aikoina sivariin on hakeutunut vuosittain keskimäärin reilut 2000 nuorta.

Siviilipalvelukseen hakeutuminen tapahtuu täyttämällä tarkoitusta varten laadittu hakemuslomake. Jokainen hakemus hyväksytään automaattisesti, joten käytännössä kyseessä on ilmoitus. Hakemuslomakkeen voi palauttaa kutsunnoissa tai koska vain kutsuntojen jälkeen, myös varusmiespalveluksen aikana. Viranomaisten täytyy käsitellä hakemus viipymättä. Jos sivariin hakeva suorittaa varusmiespalvelusta, hänet on kotiutettava viipymättä. Kaikki siviilipalvelukseen hyväksytyt on vapautettu armeijan palveluksesta sekä sodan että rauhan aikana. Sodan aikana heidät voidaan määrätä siviilitehtäviin siviiliviranomaisten alaisuudessa.

Hakemuslomake palautetaan kutsunnoissa kutsuntalautakunnalle, varusmiespalveluksen aikana joukko-osaston komentajalle ja muulloin armeijan aluetoimistoon tai työministeriön alaiselle siviilipalveluskeskukselle, joka sijaitsee Lapinjärvellä Itä-Uudellamaalla. Hakemuskaavaketta saa näistä samoista paikoista ja Aseistakieltäytyjäliitosta. Se löytyy myös internetistä. Kaavakkeessa voi esittää toivomuksen siviilipalveluksen alkamisajankohdasta ja palveluspaikasta.

Sivari kestää 347 vuorokautta. Ennen siviilipalveluksen aloittamista mahdollisesti suoritettu varusmiespalvelus vähennetään sivariajasta tiettyjä kertoimia käyttäen. Sivari koostuu 28 päivää kestävästä koulutusjaksosta, joka suoritetaan siviilipalveluskeskuksessa palveluksen alussa, sekä loppuajan kestävästä työpalvelusta. Työpalvelu suoritetaan valtion, kuntien, uskonnollisten yhteisöjen tai yleishyödyl-

listen yksityisoikeudellisten yhteisöjen palveluksessa. Sen sijaan voittoa tavoittelevissa liikeyrityksissä siviilipalvelusta ei voi suorittaa. Tällä hetkellä sopimuksen tehneitä työpalveluspaikkoja yli kaksi tuhatta eri puolilla Suomea ja niiden tarjoamien työtehtävien kirjo on erittäin laaja.

Tavallisimpia palveluspaikkoja ovat sosiaali- ja terveydenhuoltoalan laitokset, virastot, koulut, yliopistot, kirjastot, kulttuurilaitokset ja järjestöt. Käytännössä lähes kaikki siviilipalvelusmiehet hankkivat palveluspaikkansa itse. Jos haluaa mieleisen paikan, etsiminen kannattaa aloittaa jo hyvissä ajoin ennen palveluksen alkua.

Siviilipalvelusmiehen viikoittainen työaika noudattaa palveluspaikan yleisiä työaikoja. Sen on oltava välillä 36-40 tuntia. Viikkovapaiden lisäksi sivareilla on oikeus samanlaisiin lomiin kuin varusmiehilläkin. Sivarella on palveluksen aikana lainsäädännön perusteella oikeus päivärahaan (sama kuin armeijassa), ruokailuun, terveydenhuoltoon ja majoitukseen. Näistä huolehtiminen on

palveluspaikan tehtävä, tosin majoituksen kustantamiseen se voi saada tukea valtiolta. Ylläpitovelvoite koskee myös vapaa- ja lomapäiviä. Sivari ja hänen omaisensa ovat varusmiesten tavoin oikeutettuja sotilasavustukseen.

Siviilipalvelukseen hakeminen tai sen suorittaminen ei saa vaikuttaa kielteisesti kyseisen henkilön mahdollisuuksiin esim. koulutuksessa tai työelämässä. Jos joku työnantaja asettaisi henkilön heikompaan asemaan työhönotossa siksi että tämä on suorittanut sivarin, kyseessä olisi laissa kielletty työsyryntä.

Siviilipalveluslain mukaan mm. puolustusvoimat on velvollinen antamaan kutsunnalalaisille riittävät tiedot siviilipalveluksesta. Sanomattakin on selvää, että kutsuntaviranomaiset ovat velvollisia käyttäytymään asiallisesti siviilipalvelukseen hakevia asevelvollisia kohtaan. Mikäli näin ei omissa kutsunnoissasi tapahdu, asiasta kannattaa ilmoittaa Aseistakieltäytyjäliittoon.

TOTAALIKIELTÄYTYMINEN

Totaalikieltäytyminen tarkoittaa kieltäytymistä kaikesta asevelvollisuuteen sisältyvästä palveluksesta, myös siviilipalveluksesta. Osa totaalikieltäytyjistä hakee ensin sivariin ja kieltäytyy sitten siitä, osa taas kieltäytyy suoraan armeijasta. Totaalikieltäytyjiä on vuosittain useita kymmeniä. Nykyään suurin osa totaalikieltäytyjistä kiistää asevelvollisuusjärjestelmän oikeutuksen. Osa painottaa myös siviilipalveluksen epäkohtia (esim. rangaistuksenomaista palvelusaikaa) kieltäytymisenä perusteena.

Vuosina 2018 ja -19 totaalikieltäytyjille ei ole langetettu rangaistuksia, koska tuomioistuimet ovat pitäneet tuomitsemista

syrjivänä. Tuomiot todennäköisesti alkavat uudelleen huhtikuun 2019 jälkeen kieltäytyneiden osalta. Mm. YK:n ihmisoikeuselimet ovat kuitenkin vaatineet Suomea luopumaan ihmisoikeuksia rikkovista totaalikieltäytyjien vapausrangaistuksista.

Totaalikieltäytyjän rangaistus on maksimissaan 173 vrk, ja se laingetetaan tavallisesti kotiarestina (valvontarangaistus). Tuomio on lyhyempi, mikäli on suorittanut palvelusta ennen kieltäytymistä. Vankeustuomiot ovat harvinaisia, mutteivät mahdottomia. Mikäli suunnittelet totaalikieltäytymistä, suosittelme sinun tutustuvan Aseistakieltäytyjäliiton tuottamaan aihetta koskevaan informaatioon ja olevan yhteydessä liittoon.